

ԿԱՐԾԻՔ

Արսեն Սերգեյի Օհանջանովի «Ֆինանսական հաշվի ներդրման ինստիտուցիոնալ առանձնահատկությունները և տեսամեթոդաբանական հիմնախնդիրները ՀՀ ազգային հաշիվների համակարգում» թեմայով ներկայացված Ը.00.01 «Տնտեսագիտության տնտեսություն և տնտեսագիտական մտքի պատմություն» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար ներկայացված ատենախոսության վերաբերյալ:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱՅԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Թեմայի արդիականությունը պայմանավորված է ընտրված ուղղության գիտական նշանակությամբ, միջազգայնացման միտումներով, Հայաստանի Հանրապետությունում այս առնչությամբ ներկայացված գիտական վերլուծությունների սակավությամբ, մագիստրոսական թեզերի, թեկնածուական և դոկտորական ատենախոսությունների բացակայությամբ: Հայաստանի Հանրապետությունում ֆինանսական հաշվի ցուցանիշների ներդրումը կարող է նպաստել տնտեսական գործունեության համակողմանի հաշվառման իրականացմանը, սովերային տնտեսության համակողմանի բացահայտմանն ու կրճատմանը, ֆինանսական և ոչ ֆինանսական, տնտեսական և ոչ տնտեսական հաստատությունների /ինստիտուտների/ գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը: Տնտեսության պետական կարգավորման հարցերի հստակեցման, մակրոտնտեսական քաղաքականության մշակման և իրագործման ծրագրեր կազմելու համար շատ կարևոր է ֆինանսական հաշվի ներդրումը մակրոտնտեսական հաշիվների ամբողջականությունն ապահովելու և համալրելու տեսանկյունից:

Ֆինանսական հաշիվն ազգային հաշիվների համակարգում հաջորդական հաշիվների եզրափակիչ հաշիվն է, այն կարևոր գործիք է ֆինանսական հոսքերը վերլուծելու համար և հնարավորություն է տալիս ուսումնասիրել տնտեսական քաղաքականության ֆինանսական արդյունքները և հետևանքները:

Ազգային հաշիվների համակարգի ֆինանսական «բաղադրիչի» հանգամանալից վերլուծության հիման վրա հնարավոր է բնութագրել ՀՀ ինստիտուցիոնալ հատվածների և ենթահատվածների ներդրումային և փոխառության շարժընթացը, ակտիվների ու պարտավորությունների փոփոխությունները, ինչպես նաև ցույց տալ ֆինանսական ռեսուրսների առկայությունն ինստիտուցիոնալ հատվածում: Այս առումով, տնտեսական անվտանգության տեսանկյունից թույլատրելի ներդրումների ու սպառման ֆինանսավորման ուղիների բացահայտումը տնտեսությունում:

Ատենախոսությունը նվիրված է ազգային հաշիվների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման համակողմանի հետազոտմանը, առկա հիմնախնդիրների

բացահայտմանն ու վերլուծությանը, քանզի սույն հաշիվն առաջին անգամ է ներդրվում ՀՀ մակրոտնտեսական հաշիվների համակարգում: Ուստի, վերոգրյալով պայմանավորված է հետազոտության թեմայի արդիականությունը և հրատապությունը:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ատենախոսության հիմնական նպատակն ազգային հաշիվների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման հիմնախնդիրների ուսումնասիրությունն է, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության մակրոտնտեսական ցուցանիշների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման առանձնահատկությունների բացահայտումն է՝ համապատասխան տեսամեթոդական և գիտագործնական աշխատանքների իրականացմամբ:

Հետազոտության նպատակից բխում են առաջադրված խնդիրները և դրանց լուծման համար անհրաժեշտ քայլաշարի տրամաբանությունը.

- ներկայացնել ազգային հաշիվների համակարգի մակրոտնտեսագիտական բովանդակությունը,
- ուսումնասիրել ազգային հաշիվների համակարգում ֆինանսական հաշվի հիմնական բաղադրատարրերի ներդրման մեթոդաբանությունը,
- վերլուծել մակրոտնտեսական ցուցանիշների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման միջազգային փորձառությունը, որից բխում է՝
 - Ռուսաստանի Դաշնության մակրոտնտեսական ցուցանիշների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման ինստիտուցիոնալ հատկանիշների բացահայտումը,
 - Ֆրանսիայի Հանրապետության ազգային հաշիվների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման ինստիտուցիոնալ առանձնահատկությունների վերհանումը,
- Ներկայացնել ֆինանսական հաշվի ներդրման ինստիտուցիոնալ առանձնահատկությունները և միջազգային փորձառության տեղայնացման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետության ազգային հաշիվների համակարգում,
- Կիրառելով ֆինանսական հաշիվը որպես մակրոտնտեսական վերլուծության յուրատեսակ գործիք՝ վերլուծել Հայաստանի Հանրապետության ազգային հաշիվների համակարգը,
- Կատարելով ֆինանսական հաշվի տնտեսագիտական-մաթեմատիկական վերլուծություն՝ ռեգրեսիոն-կոռելացիոն մոդելավորմամբ ներկայացնել զուտ փոխառության (զուտ վարկավորման) վրա ազդող գործոնները:

ԱՇԽԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՆՈՐՈՒՅԹԸ

Ատենախոսությունը ՀՀ ազգային հաշիվների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման տեսական, մեթոդական, ինստիտուցիոնալ կողմերի համալիր հետազոտությունն է, ինչը Հայաստանի Հանրապետությունում նմանատիպ առաջին փորձն է:

Մասնավորապես գիտական նորույթն ամփոփված է հետևյալ արդյունքներում.

- Հայաստանի Հանրապետության ազգային հաշիվների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման գործընթացի գնահատման և գործարկման քայլաշարի հիման վրա բացահայտվել են առկա հիմնախնդիրները, ներկայացվել են դրանց լուծման հիմնարար ուղղությունները՝ հաշվի առնելով տնտեսական զարգացմամբ ինստիտուցիոնալ յուրահատկությունները և տնտեսության կառուցվածքային փոփոխությունները:
- Հայաստանի Հանրապետության մակրոտնտեսական ցուցանիշների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման միջազգային փորձառության տեղայնացման արդյունքում մշակվել և կազմվել է ֆինանսական հաշվի ներդրման տվյալների աղբյուրների «ճանապարհային» քարտեզ:
- Մակրոտնտեսական տեսանկյունից, ինչպես նաև առանձին ինստիտուցիոնալ հատվածների առումով, դիտարկելով վիճակագրական ցուցանիշների բացարձակ և հարաբերական մեծությունները, դրանց կառուցվածքն ու շարժընթացը, ռեգրեսիոն-կոռելացիոն մոդելավորմամբ հանգամանորեն բացահայտվել են Հայաստանի Հանրապետության ազգային հաշիվների համակարգի զուտ փոխառության (զուտ վարկավորման) արդյունքային ցուցանիշի վրա ազդող փոխառնչելի գործոնները,
- Մակրոտնտեսական հաշիվների համակարգի առանձնահատկությունների հետահայաց վերլուծության հիման վրա բացահայտվել են Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսական հոսքերի բաշխման ինստիտուցիոնալ մեխանիզմները վարկատու և փոխառու ոլորտների միջև՝ ըստ ֆինանսական գործիքների և տնտեսության հատվածների:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿԱՆ և ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ատենախոսությունում ստացված գիտական արդյունքները գործածվում են և հետագայում առավել համապարփակ կարող են օգտագործվել մակրոտնտեսական հաշիվների կառավարման արդյունավետության բարձրացման, հնարավորությունների բացահայտման և կառավարման համարժեք ֆինանսական գործիքների ու մեթոդների ընտրության ու կիրառման, տնտեսությունում ֆինանսական ռեսուրսների կառավարման նպատակայնության բարձրացման և այդ ոլորտում առկա հիմնախնդիրների լուծման համար:

Հետազոտության արդյունքները կարող են կիրառվել միջազգային կազմակերպությունների, մասնավորապես՝ Արժույթի միջազգային հիմնադրամի և Համաշխարհային բանկի վերլուծական և հետազոտական աշխատանքներում ՀՀ ազգային հաշիվների ֆինանսական ակտիվների և պարտավորությունների արդյունքային ցուցանիշների վերլուծության և կառավարման ընթացակարգերի արդյունավետության բարձրացման հիմնախնդիրների լուծման շրջանակներում:

Ատենախոսության տեսամեթոդական և գործնական արդյունքները կարող են օգտակար լինել ԱՀՀ-ի կուտակման հաշիվներով (կապիտալի հետ գործառնությունների հաշիվ և ֆինանսական հաշիվ) զբաղվող մասնագետների, վերլուծաբանների և հետազոտողների համար:

Աշխատանքում արժարժված տեսամեթոդական հիմնահարցերը քննարկվել են 2019թ. հոկտեմբերի 28-ից նոյեմբերի 8-ը ք. Վաշինգտոնում (ԱՄՆ) Արժույթի միջազգային հիմնադրամի կողմից կազմակերպված «Հաշվեկշիռներ և կուտակման հաշիվներ» թեմայով դասընթացի շրջանակներում, 2020թ. հունիսի 11-17-ը, դեկտեմբերի 21-23-ը «ECASTAT» ծրագրի ֆինանսական հաշվի ներդրման գծով փորձագետ Սեգիսմունդո Ֆասլերի հետ «Ֆինանսական հաշիվ և հաշվեկշիռ» խորագրով առցանց հարթակում, ինչպես նաև 2021թ. հուլիսի 19-ից օգոստոսի 9-ը ՄԱԿ-ի Ասիայի և Խաղաղօվկիանոսյան տարածաշրջանի տնտեսական և սոցիալական հանձնաժողովի կողմից առցանց կազմակերպված «Ազգային հաշիվների համակարգի ներածություն (ԱՀՀ-2008)» խորագրով դասընթացին:

Ատենախոսության հիմնադրույթների գծով հրատարակվել են թվով 10 գիտական հոդվածում:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԾԱՎԱԼԸ ԵՎ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, 3 գլխից, եզրակացությունից, օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածներից: Ատենախոսության տեքստի ծավալը կազմում է 143 էջ, պարունակում է 34 աղյուսակ, 10 գծապատկեր:

ԱՄԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Արենախոսության ներածությունում հիմնավորվել է թեմայի արդիականությունը, սահմանվել են հետազոտության նպատակը և խնդիրները: Ներկայացվել են հետազոտության օբյեկտը և առարկան, տեսական և տեղեկատվական հիմքերը, գիտական նորույթը և ստացված արդյունքների գիտագործնական նշանակությունը:

Արենախոսության առաջին «Ազգային հաշիվների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման տեսամեթոդաբանական կողմերը» գլխում իրականացվել է ազգային հաշիվների համակարգի էության, բնութագրիչների, հիմնական մակրոտնտեսական հաշիվների ուսումնասիրություն և վերլուծություն: Դիտարկվել են մակրոտնտեսական հաշիվների հաշվեկշռող հոդվածների հաշվարկման ձևերը, սկզբունքները և փոխառնչությունները: Սույն գլխում վերլուծվել են ԱՀՀ-ում ֆինանսական հաշվի ներդրման տեսամեթոդական և ինստիտուցիոնալ առանձնահատկությունները:

Արենախոսության երկրորդ՝ «Մակրոտնտեսական ցուցանիշների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման միջազգային փորձառության վերլուծությունը» գլխում ներկայացվել է ԱՀՀ-ում ֆինանսական հաշվի ներդրման միջազգային փորձառությունը, մասնավորապես՝ Ռուսաստանի Դաշնության մակրոտնտեսական ցուցանիշների համակարգում ֆինանսական հաշվի ներդրման ինստիտուցիոնալ հատկանիշների վեր հանումն ու բացահայտումը, և Ֆրանսիայի Հանրապետության ԱՀՀ-ում ֆինանսական հաշվի ներդրման ինստիտուցիոնալ առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը:

Արենախոսության երրորդ՝ «Ֆինանսական հաշվի ներդրման ինստիտուցիոնալ նշանակությունը Հայաստանի Հանրապետության ազգային հաշիվների համակարգում» գլխում իրականացվել է ՀՀ ԱՀՀ-ում ֆինանսական հաշվի ներդրման տեղեկատվության

աղբյուրների, մեթոդական գնահատման, ինստիտուցիոնալ առանձնահատկությունների ուսումնասիրություն, միջազգային փորձառության տեղայնացման հիմնախնդիրների, դրանց լուծման առաջարկությունների վերհանում: Ներկայացվել է ՀՀ ֆինանսական հաշիվը որպես մակրոտնտեսական վերլուծության գործիք՝ ֆինանսական ցուցանիշների բաշխման մեխանիզմն ըստ տնտեսության ինստիտուցիոնալ հատվածների և ֆինանսական գործիքների: Գլխում կատարվել է նաև ՀՀ ԱՀՀ-ի զուտ փոխառության /զուտ վարկավորման վրա ազդող գործոնների կապի գնահատում՝ կոռելացիոն-ռեգրեսիոն վերլուծության միջոցով:

ԴԻՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

1. Ատենախոսության 10-րդ էջում նշվում է Վ. Լեոնտևի «Ծախսեր-թողարկում» միջճյուղային հաշվեկշռի ստատիկ դիտարկման եռագործոն մոդելի մասին: Շարադրանքից պարզ չի դառնում, թե ինչ համատեքստում է այն քննարկվում, եթե խոսքը տնտեսական գործընթացների մոդելավորման անհրաժեշտությանն է վերաբերվում, հարկ էր նշել Ն. Վիների, նոբելյան մրցանակակիրներ Լ. Կանտորովիչի, Դ. Դանցինգիի և այդ ոլորտի մյուս ակնառու գիտականների աշխատանքները, իսկ ռուս տնտեսագետ, նոբելյան մրցանակակիր Վ. Լեոնտևի աշխատանքները հիշատակելիս անպայման պետք էր նշել նաև նրա միջճյուղային հաշվեկշռի դինամիկ մոդելի մասին:
2. Ազգային հաշիվների համակարգը ներկայումս կիրառվում է աշխարհի ավելի քան 150 երկրներում: Հեղինակը հետազոտության 2-րդ՝ միջազգային փորձառության վերլուծության նվիրված գլխում դիտարկում է Ռուսաստանի Դաշնության և Ֆրանսիայի Հանրապետության փորձը: Կարծում եմ առավել նպատակահարմար կլիներ վերլուծվեր տնտեսական զարգացման համարյա միևնույն մակարդակում գտնվող այնպիսի երկրների, ինչպիսիք են՝ Վրաստանի, Լատվիայի, Լիտվայի և նմանօրինակ այլ երկրների փորձը:
3. Ազգային հաշիվների համակարգի բոլոր հաշիվներն ունեն հաշվեկշռող հոդվածներ, բացի ֆինանսական հաշվից: Անհրաժեշտ էր այդ հաշվի գիտագործնական կիրառման տեսանկյունից հիմնավորել այդ դրույթը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Նշված դիտողությունները չեն նսեմացնում արենախոսության գիտագործնական արժանիքները: Արսեն Օհանջանովի «Ֆինանսական հաշվի ներդրման ինստիտուցիոնալ առանձնահատկությունները և տեսամեթոդաբանական հիմնախնդիրները ՀՀ ազգային հաշիվների համակարգում» թեմայով արենախոսությունը հանդիսանում է ինքնուրույն աշխատանք: Արենախոսությունում օգտագործված տեսական դրույթները և գործնական առաջարկությունները, ինչպես նաև ստացված կիրառական բնույթի արդյունքները գիտականորեն հիմնավորված են: Հետազոտության արդյունքները մասնավորապես կարող են կիրառվել Արժույթի միջազգային հիմնադրամի և Համաշխարհային բանկի վերլուծական և հետազոտական աշխատանքներում: Արենախոսության հիմնական դրույթներն արտացոլված են հեղինակի հրապարակած տաս հոդվածում: Արենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է հետազոտության բովանդակությանը և ընդգրկում դրա հիմնական դրույթները: Արսեն Օհանջանովի «Ֆինանսական հաշվի ներդրման ինստիտուցիոնալ առանձնահատկությունները և տեսամեթոդաբանական հիմնախնդիրները ՀՀ ազգային հաշիվների համակարգում» թեմայով արենախոսությունը հիմնականում համապատասխանում է ՀՀ ԲՈԿ-ի կողմից համանման արենախոսությունների պահանջներին, իսկ արենախոսության հեղինակն արժանի է Ը.00.01-«Տնտեսագիտության տեսություն և տնտեսագիտական մտքի պատմություն» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

**Պաշտոնական ընդդիմախոս
տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր՝**

Ս. Ա. ԴԱՎՈՅԱՆ

**Պարոն Ս. Դավոյանի
ստորագրությունը հաստատում եմ՝
ԵՊՀ գիտական քարտուղար
բանասիրական գիտությունների թեկնածու**

Մ. Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

11.04.2023թ.
ամսաթիվը